

KESKKONNAAMET

Riin Kutsar
OÜ Hendrikson & Ko
riin@hendrikson.ee

Teie 5.07.2016

Meie 5.08.2016 nr 6-3/16/246-48

Saesaare paisu likvideerimise teatise keskkonnamõju hindamise aruande heakskiitmine

Austatud Riin Kutsar

OÜ Hendrikson & Ko (registrikood 10269950) esitas 04.07.2016 Keskkonnaametile heakskiitmiseks Riigimetsa Majandamise Keskuse (registrikood 70004459, edaspidi *RMK*) Saesaare paisu likvideerimise teatise keskkonnamõju hindamise (edaspidi *KMH*) aruande, mis on registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 05.07.2016 kirjana nr 6-3/16/246-47.

I. FAKTILISED ASJAOLUD

1.1. *KMH* on algatatud Keskkonnaameti 16.02.2015 kirjaga nr PVV 6-5/14/9812-21, lähtuvalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi *KeHJS*) § 3, § 6 lg 2 p 22 ja lg 3, § 9, § 11 lg 2 ja lg 4, veeseaduse § 17¹ lg 7, Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu“ § 15 p 8 ja p 10.

Kavandatava tegevuse aluseks on *RMK* poolt 09.02.2015 esitatud paisutuse likvideerimise taotlus. Eesmärgiks on Ahja jõel asuva Saesaare paisu avamine ning veevoolu taastamine algsel kõrgusel ja voolusängi hüdro-morfoloogia taastamine ligilähedasel originaalse asukohaga kärestikuna, mis võimaldab taastada jõe looduslikul ökosüsteemil võimaldades muuhulgas kalade looduslikku rännet.

Saesaare pais asub Ahja jõel Ahja jõe ürgoru maastikukaitsealal (edaspidi *maastikukaitseala*). Kavandatava tegevuse asukohaks on Põlva maakonnas Vastse-Kuuste ja Põlva valdade Kiidjärve ja Taevaskoja külade territooriumil paiknevate Saesaare Elektriijaama kinnistud (katastritunnus 87202:002:1072, registriosa nr 1296338 ja katastritunnus 61901:001:1342, registriosa nr 1296338; 100% tootmismaad) ning nende lähiala (Kiidjärve metskond nr 31 ja 9 (87202:002:1025 ja 61901:001:1082; sihtotstarbega maatulundusmaa).

1.2. Keskkonnaamet kiitis *KMH* programmi heaks 25.06.2015 kirjaga nr PVV 6-5/14/9812-58.

- 1.3. OÜ Hendrikson & Ko esitas 05.04.2016 Keskkonnaametile heakskiitmiseks Saesaare paisu likvideerimise teatise KMH aruande, mis registreeriti Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 05.04.2016 kirjana nr 6-3/16/246-40.
- 1.4. Keskkonnaamet tagastas 05.04.2016 heakskiitmiseks esitatud KMH aruande 18.05.2016 kirjaga nr 6-3/16/246-43 puuduste kõrvaldamiseks (edaspidi *Keskkonnaameti 18.05.2016 kiri*) ning määras selleks tähtaja 22.06.2016. OÜ Hendrikson & Ko pöördus telefoni teel Keskkonnaameti poole 21.06.2016 ning palus tähtaega pikendada kuni 04.07.2016. Keskkonnaamet pikendas tähtaega (22.06.2016 kiri nr 6-3/16/246-45). OÜ Hendrikson & Ko esitas täiendatud KMH aruande 04.07.2016, seega tähtaegselt, mis registreeriti Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 05.07.2016 kirjana nr 6-3/16/246-47.
- 1.5. Tulenevalt KeHJS § 56 lõikest 8, enne 01.07.2015 algatatud KMH viiakse lõpule KMH algatamise ajal kehtinud KeHJS'i redaktsiooni kohaselt. Kui KMH menetlus ei ole lõpetatud 01.07.2018. aastaks, viiakse edasine menetlus lõpule KMH menetluse ajal kehtiva KeHJS'i kohaselt. KMH algatati 16.02.2015, mistõttu selle KMH läbiviimisel ja menetluse kontrollimisel lähtutakse 23.03.2014 jõustunud KeHJS'i redaktsioonist.

Keskkonnaamet on 16.02.2015 kehtinud KeHJS'i redaktsiooni § 10 lg 2 alusel Saesaare paisu likvideerimise teatise KMH järelevalvaja, kuna tulenevalt veeseaduse § 17¹ lg 7 on likvideerimise taotluse menetleja Keskkonnaamet, samuti kavandatava tegevusega eeldatavalt kaasnev oluline keskkonnamõju ei ole riigipiiri ülene.

II. OTSUSE PÕHJENDUSED JA KAALUTLUSED

KeHJS § 10 lg 2, lg 3 p 5-6 ning § 22 lg 2-4 ja 7-8 ning § 56 lg 8 ja keskkonnaministri 17.02.2006 määruse nr 16 „Keskkonnamõju hindamise aruande kvaliteedi ja keskkonnamõju hindamise menetluse kontrollimise kord“ järgi on KMH järelevalvaja ülesanne kontrollida KMH aruande ja KMH menetluse vastavust õigusaktide nõuetele ning teha otsus KMH aruande heakskiitmise või heakskiitmata jätmise kohta ja määrata keskkonnamõjud, mille eesmärk on vältida või minimeerida kavandatavast tegevusest tulenevat eeldatavat negatiivset keskkonnamõju.

2.1. KMH menetluse vastavus kehtestatud nõuetele

KeHJS § 21 kohaselt KMH aruanne avalikustatakse ja KMH aruande avalikustamise tulemusi arvestatakse KeHJS §-des 16 ja 17 sätestatud korras.

KeHJS § 16 lg 4 nõuetele vastav teade avalikustati ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded 12.01.2016 ning ajalehes „Koit“ 14.01.2016, asjakohaseid asutusi ning piirinaabreid teavitati 12.01.2016 kirjaga nr 6-3/16/246-2.

KMH aruande avalik väljapanek kestis 14.01.2016 kuni 31.01.2016, st 17 päeva. KMH aruandega sai tutvuda Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni Räpina kontoris ning Keskkonnaameti kodulehel. Ettepanekuid ja märkusi KMH aruande kohta sai esitada Keskkonnaametile kuni 31.01.2016.

KMH aruande avalik arutelu toimus 02.02.2016 kell 17.00 Põlva Kultuuri- ja Huvikeskuses, kus osales 66 inimest. KMH arutelul tutvustati KMH aruande tulemusi. Avalikul arutelul esitatud küsimustele vastati kohapeal, sette teemade osas lubati KMH aruannet täiendada.

KMH aruande kohta esitati kirjalikult 17 arvamuskirja (vastuskirjad on esitatud KMH aruande lisas 5). KMH aruande peatükkides 8.1.2 ja 8.1.3 on toodud ülevaade seisukohtadest, arvamustest koos ekspertgrupi selgitustega.

Analüüsid KMH aruande sisu ja KMH aruande avalikustamist puudutavaid materjale, on KMH aruannet avalikul väljapanekul ja avalikul arutelul esitatud ettepanekute ja vastuväidete alusel parandatud ning täiendatud.

2.2. KMH aruande kvaliteedi kontroll

Kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindas Riin Kutsar ning KMH ekspertgrupp OÜ-st Hendrikson & Ko. Riin Kutsari KMH litsents nr KMH0131 kehtib kuni 22.09.2018. Ekspertgruppi kuuluvad Märt Öövel, Tõnn Tuvikene, Kaile Peet, Ülle Jõgar, Kuido Kartau, Kaarel Orviku, Meelis Tambets. Arvestades KMH programmis märgitud ekspertide valdkondasid, katavad need käesoleva KMH teemad.

KMH aruandes hinnati kahte alternatiivi: *põhialternatiiv 3 näeb ette nn asenduskärestiku rajamist paisu ja hüdroelektrijaama kompleksi rajatistega haaratud ala piires ilma kogu HEJ rajamise käigus ümberkujundatud jõelõigu taastamiseta endisele kõrgusele. Antud alternatiivi puhul kujuneb kärestiku pikkuseks u 250 m ja languks ligikaudu 1%. Taastatav jõesäng on lahendatud nii ühe- kui kaheharulisena, vastavalt HEJ rajatiste osalise säilitamise ja eksponeerimise võimalusega või HEJ rajatiste täieliku likvideerimisega.*

Lisaalternatiiv 4 eesmärgiks on käsitleda Saesaare paisu osalise avamise varianti, mis eeldab osalist paisutuse säilitamist, samas võimaldades osaliselt taastada jõe looduslikul ökosüsteemil ning võimaldades kalade looduslikku rännet.

KMH aruande kokkuvõttes on parimaks realiseeritavaks alternatiiviks hinnatud 3-B2 paistuse likvideerimine, loodusliku jõelõigu taastamine lühikese saarega, st kaheharuline kärestik, mille korral säilib ka hüdroelektrijaama (HEJ) hoone.

2.2.1 Mõju kaitstavatele loodusobjektidele ja Natura hindamine

Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala kaitse-eeskiri on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 12.09.2014 määrusega nr 147 „Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala kaitse-eeskiri“ (edaspidi *kaitse-eeskiri*). Kaitse-eeskirja § 1 kohaselt on kaitseala kaitse eesmärk on kaitsta Ahja jõe keskjooksu ürgorgu, selle lisaorge, oru veerudel esinevaid liivakivipaljandeid, allikaid, koopaid, ürgorgu ümbritsevaid kultuur-ja loodusmaastikke ning ohustatud, haruldasi ja kaitsealuseid liike, sealhulgas elupaigatüüpe, mida Euroopa Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv* või *LoD*) nimetab I lisas. Vastavalt kaitse-eeskirja § 15 lg 4 on maastikukaitsealal piiranguvõndis keelatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul olemasolevate tiikide ja paisjärvede likvideerimisel, hooldustöödel, ehitamisel ja vee erikasutusel. Seega, kaitseala valitseja (Keskkonnaamet) nõusolekul on paisjärve likvideerimiseks veetaseme ja kaldajoone muutmine lubatud ning tegevus seega vastab kaitse-eeskirjale.

Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala kaitse-eesmärgid kattuvad suuresti (kõikide elupaigatüüpide ja osade liikide osas) Ahja loodusala (edaspidi ka *loodusala*) kaitse-eesmärkidega.

Saesaare pais paikneb Natura 2000 võrgustikku kuuluval Ahja loodusalal. Ahja loodusala (EE0080217) pindala on 1142,7 ha - sellest 73,90 ha moodustab veosa (Ahja jõgi ja Saesaare paisjärv) ja maismaa hõlmab 1068,8 ha.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korraldusele nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ on Ahja loodusala kaitse-eesmärkideks järgmised LoD I lisas nimetatud elupaigatüübid ning II lisas nimetatud liigid: jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), lamminiidud (6450), allikad ja allikasood (7160), liivakivipaljandid (8220), vanad loodusemetsad (*9010), saarmas (*Lutra lutra*), harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*) ja paksukojaline jõekarap (*Unio crassus*).

Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala, Eoste hoiuala ja osaliselt Ahja jõe hoiuala kaitsekorralduskavas aastateks 2015-2024 (kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori 02.12.2014 käskkirjaga nr 1-4.1/14/508 „Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala, Eoste hoiuala ja osaliselt Ahja jõe hoiuala kaitsekorralduskava aastateks 2015-2024“) on ette nähtud tegevus 4.3.6 Ahja jõe paisude hooldamine, likvideerimine ja kalapääsude rajamine, kus muuhulgas on kirjas, et „Kalapääsude mitterajamisel tuleb paisud avada või likvideerida“, **seega on kavandatav tegevus ala kaitsekorraldusega koosõlas ja otseselt vajalik ala kaitse-eesmärkide saavutamiseks**. Kavandatav tegevus aitab kaasa elupaiga jõed ja ojad paranemisele ning sellega seoses parandatakse pikas perspektiivis ka kõigi nelja kaitstava loomaliigi elupaiku.

KMH aruande tabelites 23 ja 24 on kokkuvõtvalt toodud kavandatava tegevuse mõju Ahja loodusala terviklikkusele ja kaitse-eesmärkide saavutamisele. *Kavandav tegevus ei oma Ahja loodusalale ja selle kaitse-eesmärgiks olevatele elupaigatüüpidele ja liikidele negatiivset mõju, kui arvestatakse loetletud leevendavate meetmetega. Mitmete Ahja loodusala kaitse-eesmärkide puhul – jõed, kalastik - kavandatava tegevuse elluviimine pikas perspektiivis positiivse mõjuga ning võimaldab saavutada Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala, Eoste hoiuala ja osaliselt Ahja jõe hoiuala kaitsekorralduskavas aastateks 2015-2024 seatud kaitse-eesmärke, sh nii kaitsekorraldusperioodi kui pikaajalist kaitse-eesmärki tagada elupaigatüübi jõed ja ojad looduskaitseline seisund „A“ vähemalt 20 km ulatuses.*

2.2.2 Hüdrolektrijaama kasutaja

KMH aruanne sisaldab analüütilist tööd „*Saesaare paisutuse likvideerimisest tulenevate elektritootja võimalike nõuete majandusliku põhjendatuse analüüs*“ (mille andmed ja sisu pole avalikud, kuid on Keskkonnaametile teada). Töö raames analüüsiti ja prognoositi Saesaare paisutuse likvideerimisest tulenevate elektritootja võimalike majandusliku nõuete põhjendatust, nimetatud analüüs annab ülevaate majanduslikust keskkonnast, mis puudutab Saesaare HEJ ning aktsiaseltsi Generaator majanduslikust seisundist ning toob välja vastavalt kättesaadavatele andmetele teostatud arvutused ja kokkuvõtte HEJ kui tootja võimalike nõuete osas.

KMH aruande punktis 5.12. märgitakse, et *energeetika suundumusi arvestades on Saesaare hüdrolektrijaama likvideerimine süsteemile ebaolulise mõjuga ja lihtsalt kompenseeritav kaasaegsemate ja tõhusamate taastuvenergeetika lahenduste abil, Eestis eeskätt tuuleenergeetika ja edaspidi tõenäoliselt ka päikesetehnoloogiaga.*

2.2.3 Avalikkuse arvamus

KMH protsessi raames viidi läbi küsitlus Saesaare paisjärve ja paisu likvideerimise kohta. KMH aruande lk 135 märgitu kohaselt on küsitluse ***tulemusena paisu likvideerimise vastu 148 inimest ehk 63% vastanutest ja paisu likvideerimise poolt 80 inimest ehk 30% vastanutest.***

KMH aruande kokkuvõttes hinnangus lk 139 märgitakse, *peamised vastuargumendid ja mured on seotud paisu likvideerimisjärgse avaneva maastikumuutuse osas ning et uue keskkonna kujundamine on kallid (mitte üksnes ehitusprotsess, vaid ka hilisem kohaliku kogukonna kanda jääv hooldus) ja aeganõudev protsess.*

2.2.4 Keskkonnaamet palus 18.05.2016 kirja teises punktis KMH aruannet täiendada paisjärve ladestunud sette temaatika osas.

KMH aruannet on täiendatud sette temaatika osas ning Keskkonnaamet on seisukohal, et KMH aruanne annab kaasneva mõju osas piisava hinnangu. Peatükis 9 märgitakse, et *paisu eemaldamine ning sellega kaasnev märkimisväärne, kuid pöörduv, jõe seisundi negatiivne mõjutamine on aktsepteeritav üksnes seetõttu, et sellega kaasneks jõekeskkonna seisukohalt pikaajaliselt positiivne efekt. Samas lisatakse, et kavandav tegevus ei oma Ahja loodusalale ja selle kaitse-eesmärgiks olevatele elupaigatüüpidele ja liikidele pikaajalist ja pöördumatut*

negatiivset mõju, kui arvestatakse leevendavate meetmetega, nt rakendatakse veerežiimi muutuste ja minimeeritakse paisu likvideerimise käigus setete eemaldamisega setete koormuse mõju. Mitmete Ahja-loodusala kaitse-eesmärkide puhul – jõed, kalastik, liivakivipaljandid - kavandatava tegevuse elluviimine on pikas perspektiivis positiivse mõjuga ning võimaldab saavutada ala kaitsekorralduskavas võetud kaitse-eesmärke.

Loodusdirektiivi art 6 lg 3 sätestab, et iga kava või projekti, mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik, kuid mis tõenäoliselt avaldab (Natura 2000) alale olulist mõju eraldi või koos muude kavade või projektidega, tuleb asjakohaselt hinnata seoses tagajärgedega, mida see ala kaitse-eesmärkidele avaldab. Pädevad siseriiklikud asutused annavad kavale või projektile kava või projekti tagajärgede hindamise järelduste alusel ning lg 4 sätete kohaselt nõusoleku alles pärast seda, kui nad on kindlaks teinud, et see ei avalda asjaomase ala terviklikkusele negatiivset mõju, ja teevad seda vajaduse korral pärast avaliku arvamuse saamist. Sama sätestab KeHJS § 29, mis põhineb loodusdirektiivi art 6 lg-1 3. Euroopa Kohus andis oma tõlgenduse loodusdirektiivi art 6 lg 3 kohta nn Waddensee kohtuasjas (C-127/02), sh kui põhjalik peab hindamine olema. Euroopa Kohus asus seisukohale, et „/.../ loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 kohaselt tähendab kõnealusele alale kava või projektiga avaldatavate tagajärgede asjakohane hindamine seda, et enne kava või projekti heakskiitmist tuleb parimatest teadussaavutustest lähtudes teha kindlaks kõik kava või projekti aspektid, mis eraldi või koos muude kavade või projektidega võivad avaldada mõju selle ala kaitse-eesmärkidele. Pädevad siseriiklikud asutused annavad sellisele tegevusele loa vaid siis, kui nad, võttes arvesse asjakohase hindamise järeldusi mehhaanilise südakarvide püügi tagajärgede suhtes asjaomase ala kaitse-eesmärkidele, on kindlad, et see ei avalda nimetatud ala terviklikkusele negatiivset mõju. Nii on see ka juhul, kui teaduslikust seisukohast ei ole mingisugust põhjendatud kahtlust sellise mõju puudumise suhtes.“ Seega leidis Euroopa Kohus, et hindamise puhul on sisuliselt tegemist teadustööga ja see peab olema nii põhjalik, et arvestatakse alasiid mõjutavate tegevuste kõigi aspektidega (mitte ainult kõige tõenäolisemate), et kõrvaldatakse kõik põhjendatud kahtlused olulise mõju puudumise või esinemise osas. Lisaks asus Euroopa Kohus seisukohale, et projekti võib lubada, kui pädevad asutused on kindlaks teinud, et projekt ei avalda ala terviklikkusele negatiivset mõju ning selles ei ole teaduslikust seisukohast mingisugust põhjendatud kahtlust.

Euroopa Kohus ei ole oma seisukohti muutnud, vaid asus samasisulisele seisukohale ka 11.04.2013 kohtuasjas C-258/11 märkides muuhulgas: „Elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 3 teise lause alusel läbi viidud alale avaldatavate kava või projekti tagajärgede asjakohase hindamise tulemusel asub pädev siseriiklik asutus seisukohale, et kava või projekt tingib kas kogu sellise esmatahtsa loodusliku elupaigatüübi või selle osa püsiva ja pöördumatu kadumise, mille kaitse eesmärgil kvalifitseeriti asjaomane ala ühenduse tähtsusega alaks, siis tuleb asuda seisukohale, et selline kava või projekt avaldab asjaomase ala terviklikkusele negatiivset mõju.“

Lisaks tõi Euroopa Kohus nimetatud kohtuasjas välja, et: „Kavale või projektile võib anda loa elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 3 tähenduses seega vaid tingimusel, et pädevad asutused on pärast kõigi selliste asjaomase kava või projekti aspektide väljaselgitamist, mis võivad eraldivõetuna või koostoimes teiste kavade või projektidega kahjustada asjaomase ala kaitse-eesmärke, ning parimate teadussaavutustega arvestades kindlaks teinud, et see ei avalda asjaomase ala terviklikkusele negatiivset mõju. Nii on see juhul, kui teaduslikust seisukohast ei ole mingisugust põhjendatud kahtlust sellise mõju puudumise osas.“

Seega on Euroopa Kohus olnud läbivalt seisukohal, et põhjendatud kahtluse olemasolu kavandatava tegevuse suhtes on aluseks, et otsustada kas projekti elluviimine on võimalik.

KMH aruande kokkuvõttes järeldatakse, et kavandatava tegevuse tulemusena püsivad ja pöördumatut mõju Natura ala terviklikkusele ei avaldata, mis vastab kohtuasjas C-258/11 toodud põhimõttele.

Ühtlasi soovitatakse leevendatava meetmena KMH aruande peatükis 6.1.2 ning peatükis 9 täpsustada *paisjärve ladestunud setete eemaldamise tehnilist lahendust, minimeerimaks setete kandumist allavoolu, paisu likvideerimise põhiprojektis.*

Seega Keskkonnaamet määrab keskkonnanõuetena kõik KMH aruandes peatükis 6.1.2 sätestatud leevendatavad meetmed, sealjuures täpsustades, et **enne taotluse (paisutuse likvideerimise teatise) lahendamist tuleb täiendavalt esitada Keskkonnaametile paisjärve ladestunud setete eemaldamise tehniline lahendus paisutuse likvideerimise põhiprojekti raames, mille koostamisel tuleb omakorda arvestada peatükis 6.1.2 nimetatud teiste leevendatavate meetmetega.**

2.2.5. Tuginedes Keskkonnaameti 18.05.2016 kirjas viidatud puudusele, mille kohaselt 05.04.2016 heakskiitmiseks esitatud KMH aruanne ei vastanud heakskiidetud KMH programmile, teostati 07.06.2016 kalastiku katsepüük paisust allavoolu (lisa 2-1 osa). KMH aruandesse on sisse viidud katsepüügi tulemused, kuid katsepüügi negatiivsed tulemused mõnede kaitsealuste liikide osas (harjus ja tõugjas) ei ole täielikult kajastatud KMH aruandes (nt puudub asjakohane täiendus tabelis 18). Keskkonnaameti hinnangul antud asjaolu ei muuda siiski KMH aruande lõpphinnangut ning ei mõjuta KMH järeldusi ega KMH aruande heakskiitmise otsust.

2.2.6. Aruande kokkuvõte

KMH aruande kokkuvõtte punktis 9 on koondatud hindamise tulemused:

Ahja jõe hüdro-morfoloogiline seisund

Saesaare paisu likvideerimisega kaasneb lühiajalises perioodis (maksimaalselt kuni kümnekond aastat) tugev negatiivne mõju Ahja jõe hüdro-morfoloogilisele seisundile. Oluline mõju väljendub eelkõige paisu lammutamisest tulenevas olulises settekoormuses. **Taastuvasse jõesängi ladestunud sette eemaldamise tehnilised lahendused tuleb detailset läbi töötada paisu likvideerimise järgmistes projektides.** Leevendava meetme rakendamisest hoolimata eeldatavalt kaasneb settekoormuse suurenemine paisust allavoolu jäävaile jõelõikudele. Planeeritud viisil paisu eemaldamine ning sellega kaasnev märkimisväärne, kuid pöörduv, jõe seisundi negatiivne mõjutamine on aktsepteeritav üksnes seetõttu, et sellega kaasneks jõekeskonna seisukohalt pikaajaliselt positiivne efekt.

Vee-elustik, kalastik

Pikemas perspektiivis on Saesaare paisjärve likvideerimine vee-elustiku seisukohalt olulise positiivse mõjuga. Rändetõkke kaotamine ja väärtusliku elu- ja sigimisala taastumine on positiivse mõjuga 20 Ahja jões esinevale kalaliigile, 8 kalaliigi jaoks negatiivne (kuid neist üksnes 3 liiki on tüübispetsiifilised) ning 4 kalaliigi jaoks mõju puuduks. Ahja loodusala kaitseväärtuseks olevate ja kaitsealuste kalaliikide (kokku 5 liiki) puhul oleks 4 liigi jaoks mõju positiivne ja 1 liigi jaoks mõju puuduks.

Looduslike tingimuste taastumine loob eeldused Kiidjärve-Saesaare lõigul ka vooluveelisele jõelõigule omase põhjaelustiku taastumiseks.

Maastikulised väärtused, sh paljandid ja paisjärve kaldad

Ahja jõe kalastiku rändevõimaluste parandamise kõrval taastuksid Kiidjärve-Saesaare vahelises lõigus ka jõelisi elupaiku asustava kalastiku ja muu vooluveelise vee-elustiku

elupaigad, vooluveekogudega seotud teiste elustikurühmade elutingimused (n jäälind, vesipapp, saarmas) kui kogu jõemaastik tervikuna.

Saesaare paisjärve likvideerimise korral on hinnatud paisjärve veetaseme alandamise järgset maastikumuutust oluliselt negatiivseks, kuid maastikupildi muutustega kaasnevaid negatiivseid mõjusid aitab leevendada paisjärve ala heakorrastamine ning taastuva taimkatte osaline kujundamine.

Ahja jõe kallastel eksponeeritud paljandite säilimiseks on tarvis nõlvaprotsesside jätkumist ning vooluvee tegevust, mis kannaks varisenud materjali paljandi jalamilt ära. Paisjärve tingimustes materjali ärakannet ei toimu, mis viib lõpuks paljandite hävinemisele. Seega on pikaajalises perspektiivis Saesaare paisjärve likvideerimine selle kallastel kõrguvate paede säilimise osas vajalik.

Mõju loodusala kaitse-väärtustele, taimkattele ja linnustikule

Kavandav tegevus ei oma Ahja loodusalale ja selle kaitse-eesmärgiks olevatele elupaigatüüpidele ja liikidele pikaajalist ja pöördumatut negatiivset mõju, kui arvestatakse leevendavate meetmetega, nt rakendatakse veerežiimi muutuste ja minimeeritakse paisu likvideerimise käigus setete eemaldamisega setete koormuse mõju.

Mitmete Ahja loodusala kaitse-eesmärkide puhul – jõed, kalastik, liivakivipaljandid - kavandatava tegevuse elluviimine on pikas perspektiivis positiivse mõjuga ning võimaldab saavutada ala kaitsekorralduskavas võetud kaitse-eesmärke.

Sotsiaal-majanduslik keskkond

Sotsiaalkeskkonna uuring näitas, et seisukohad paisu likvideerimise osas jagunevad poolt-vastu ning seda ka huvigruppide- ja/või kogukondade siseselt. Paisu likvideerimise poolt argumentidena on kõlama jäänud jõe kärestike taastamine ja kalastiku elutingimuste parandamine ning lisaks paede paremini eksponeeritavus. Paljud paisu allalaskmise vastased märgivad, et ehitusaegne ja loodukeskkonna taastumisperiood looduskauniks puhkealaks tundub liiga pikk protsess, et asuda rikkuma juba praeguseks peale paisutuse mõju väljakujunenud atraktiivset turismisihtkohta ümber kujundama.

Rekreatsioon

Saesaare paisu likvideerimisega ja loodusliku vooluveelise jõelõigu taastamisega oluliselt suureneb Ahja jõe väärtus kanuu- ja süstamatkamise jõena.

Saesaare paisu likvideerimine ei mõjuta veematkamise võimalusi ülalpool Kiidjärvet, samuti allpool Saesaaret. Kuid laiemalt võttes veel liikumise mitmekesisus nii aluste lõikes kui tarbijagruppide lõikes väheneb. Kaob populaarse jõelaeva Lonny liikumisvõimalus. Samamoodi kaovad võimalused korraldada paisjärvel parvematku või teisi, kasvõi turvalisuse kaalutlustel seisuveel korraldatavaid matku-paadisõite (n öised matkad, lastele suunatud matkad), vähenevad kanuude-süstade kõrval muude inimjõul veel liikuvate vahendite – sõudepaadid, vesirattad, aerulauad jne – olemasolevad või potentsiaalsed kasutamisevõimalused.

Saesaare paisjärve likvideerimisega rekreatiivse kalapüügi võimalused piirkonnas halvenevad, kuna seisuveelise lõigu kadumisega seonduvalt väheneb potentsiaalselt püütavate liikide hulk (nt särg, ahven, latikas, linask) ning võimalused rakendada erinevaid püügivõtteid (nt klassikalise talvise kalapüügivõimaluste kadumine). Katsepüükide alusel ei saa Saesaare paisjärve kalastikku pidada kalapüügivõimaluste osas kuigi väärtuslikuks, kuid kahtlemata on tegemist maastikuliselt atraktiivse püügikohaga, mida teatud hulk kalastajaid väärtustab.

Jõe loodusliku seisundi parandamisega paranevad perspektiivis võimalused tüübispetsiifiliste huvitavate liikide püüdmiseks (n forell, turb). Seega, lokaalses või piirkondlikus skaalas kalastusvõimalused halvenevad, regionaalses skaalas pigem paranevad.

Turism, mõju varale

Piirkonna vahetus läheduses kinnistul asub üks kinnistu - Metsa 1, mis on otseses sõltuvuses veetaseme muutustest, kuna majapidamise maakütte kollektor asub jões ning samuti on tegemist turismitaluga, kes on teinud tulevikuks investeringuid eeldades, et asutakse paisjärve ääres (nt parvsauna ehitus). Paisu likvideerimine toob kaasa negatiivse mõju ka jõelaev Lonny tegevusele, kuna paisjärve allalaskmise järgselt ei ole jõelaeval võimalik teenust osutada.

Taevaskoda külastust kavandatav tegevus eeldatavalt ei mõjuta. Seega pikas perspektiivis laiemalt mõju turismisektorile ei avaldu.

KMH aruande raames on hinnatud Saesaare paisutuse likvideerimisest tulenevate elektritootja võimalike nõuete majandusliku kulutuste hüvitamise põhjendatust, milleks teostati eraldi uuring.

Veevarustus

Veetaseme alandamisega jões kaasneb ka pinnasevee taseme alanemine jõelammil, mis muudab maapinda kuivemaks ning parandab seega vähemalt Kiidjärve küla jõekallastel madalamatel aladel elutingimusi.

Veetaseme alandamisega jões kaasneb ka veetaseme alanemine kaevudes. Piirkonna kaevude toimimise tagamise kohustus tuleb seada tingimusena, kas paisu likvideerimisega seotud ehitusloas või vee erikasutusloas.

Eeltoodu põhjal on Keskkonnaamet seisukohal, et KMH aruanne annab piisava info ega tekita kaasnevate mõjude osas põhjendatud ja teaduslikke kahtlusi. KMH raames teostatud uuringute ning KMH aruandes esitatud hinnangute alusel on selgunud, et on võimalik Saesaare paisutus likvideerida, kuid enne taotluse (paisutuse likvideerimise teatise) lahendamist tuleb täiendavalt esitada Keskkonnaametile paisjärve ladestunud setete eemaldamise tehniline lahendus paisutuse likvideerimise põhiprojekti raames, mille vajadusele on viidatud KMH aruande peatükis 6.1.2 ning peatükis 9.

Kavandatav tegevus on ala kaitsekorraldusega kooskõlas ja otseselt vajalik ala kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Kavandatav tegevus aitab kaasa elupaiga jõed ja ojad paranemisele ning sellega seoses parandatakse pikas perspektiivis ka kõigi nelja kaitstava loomaliigi elupaiku ning vooluveeliste tingimustega tagatakse liivakivipaljandite säilimine.

Saesaare paisu poolt mõjutatud Ahja jõe veekogum (Ahja_3) on kesises seisundis ning Ida-Eesti veemajanduskava (2015-2021)¹ kohaselt on pikendatud eesmärgina seatud saavutada veekogumi hea ökoloogiline potentsiaal aastaks 2021. Seega Saesaare paisutuse likvideerimine on eesmärgi saavutamisel olulise tähtsusega.

KMH protsessi raames selgitatud avalikkuse arvamuse tulemustest välja toodud peamised vastuargumendid ja mured on seotud paisu likvideerimisjärgse avaneva maastikumuutuse osas ning eelkõige, et uue keskkonna kujundamine on kallid (mitte üksnes ehitusprotsess, vaid ka hilisem kohaliku kogukonna kanda jääv hooldus) ja aeganõudev protsess. Seega ei tuvastatud võimalikke avalikkuse jaoks esmatähtsaid ja erakordselt tungivaid põhjuseid, mis oleksid olulisemad looduskaitsest aspektidest. Euroopa Kohus on korduvalt oma otsustes, mis puudutavad Natura alade moodustamist ja nende kaitset, esitanud seisukoha, et loodusväärtuste kaitse on alati kaalukam kui mistahes muu sotsiaalne või majanduslik argument. Loodusdirektiiviga seatakse looduskaitse eesmärgid ettepoole sotsiaal-majanduslikest eesmärkidest.

¹ http://www.envir.ee/sites/default/files/ida-eesti_vesikonna_veemajanduskava.pdf (Kinnitatud Vabariigi Valitsuse protokollilise otsusega 07.01.2016)

KMH aruanne vastab heakskiidetud KMH programmile ning sisaldab KeHJS § 20 sätestatud, KMH avalikustamise protsess on läbi viidud nõuete kohaselt, seega saab KMH aruande heakskiita.

III. OTSUSTUS

Lähtudes KeHJS § 10 lg 2, lg 3 p 5-6 ning § 22 lg 2-3 ja 7-8, Keskkonnaameti peadirektori 08.05.2014 käskkirja nr 1-4.1/14/242 „Regioonide põhimääruste kinnitamine“ lisa 6 „Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni põhimäärus“ p 2.1 ja 3.5.8 ning arvestades käesolevas otsuses toodud asjaolusid:

- 1. Kiidab Keskkonnaamet Saesaare paisu likvideerimise teatise KMH aruande heaks;**
- 2. Määrab keskkonnanõuetena kõik KMH aruande peatükis 6.1.2 esitatud leevendusmeetmed ning seal toodud ettepanekud seire korraldamiseks;**
- 3. KMH aruande peatüki 6.1.2 toodud leevendusmeetmete täpsustamiseks lisab Keskkonnaamet, et enne taotluse (paisutuse likvideerimise teatise) lahendamist tuleb täiendavalt esitada paisjärve ladestunud setete eemaldamise tehniline lahendus põhiprojekti raames, mille koostamisel tuleb omakorda arvestada peatükis 6.1.2 nimetatud teiste leevendatavate meetmetega (vt eelpool p 2.2.4).**

Keskkonnaamet peab KeHJS § 19 lg 1 ja § 23 alusel teatama KMH aruande heakskiitmisest arendaja kulul ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded 14 päeva jooksul heakskiitmise otsuse tegemisest arvates. Seetõttu tuleb arendajal tasuda ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded teate avaldamise eest. Täpsema teabe maksmise viisi (sh viitenumbri) kohta teavitab Keskkonnaamet eraldi.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Ena Poltimäe
juhataja
Põlva-Valga-Võru regioon

Teadmiseks: Riigimetsa Majandamise Keskus, Andres Sepp - andres.sepp@rmk.ee

Meelis Järvemägi 799 0906
meelis.jarvemagi@keskkonnaamet.ee

Siret Punnisk 799 0913
siret.punnisk@keskkonnaamet.ee